

ATATÜRK DEVRİMLERİNİN AMAÇLARI VE ESPRİSİ

NEŞET ÇAĞATAY

Tarihten alınan ibretler, dersler:

Büyük adamları, içinden çıktıkları ülkenin, ulusun tarihi zorunlulukları, çekilen ızdıraplar, sıkıntılar yoğurur yetiştirir. Rahmetli yüce Atatürk de böyle bir ortamda ve Türk ulusunun çok sıkıntılı günlerinde ortaya çıkmıştır. Zaten doğduğu, çocukluk ve ilk delikanlılık çağlarının geçtiği bölge ona tarihi görevini her an hatırlatan bir atmosferde idi. Kendisinin doğup büyüdüğü Selanik ve çevresi bir çok milletin bağımsızlık çabasına kışkırtıldığı, itildiği Balkan Yarımadası'nda idi.

Avrupanın uyanmış ve gelişmiş devletleri, Osmanlı uyuğu bu Balkan halklarını millî duygular bakımından bilinçlendirmeye, örgütlendirmeye çalışıyorlardı. O sıralarda dünyada ve çevremizde gelişen olaylar, Türk ulusunun ve ülkesinin ayakta durabilmesi ve benliğini koruyabilmesi için vakit geçirmeden bir şeyler yapması gerektiğini bütün şiddeti ile duyurur nitelikte idi.

Avrupa'da filizlenen fikir akımlarının geliştirdiği reformlar, matbaanın, pusulanın bulunuşu, buharın mekanik güç olarak kullanılması, teknolojinin ve sanayiinin gelişmesi, makinanın icadı ile ortaya çıkan ağır sanayiinin ham maddeye ve paraya ihtiyaç göstermesi, sömürgecilik ve kuzey, güney Amerika devletleri gibi yeni devletlerin dünya politika alanına atılması oluşuyordu. Pek tabii ki bu gelişmeler dünyamıza yeni bir yaşantı anlayışı getiriyordu.

Üretim ile tüketim arasında bir denge kurma, üretimi düzenli olarak dağıtma düşüncesi Avrupada daha XIII. y. yılda korporasyonları doğurmuştu. Hemen söylemeliyim ki biz Türkler, bunun daha mükemmelini, onlardan çok önce "ahi örgütü" olarak kurmuş isek de, bir çok buluşlarımızda ve girişimlerimizde olduğu gibi bunu da zamanın gereklerine uydurup sürdüremedik. "Bir Türk Kurumu Olan Ahilik" adı ile vaktiyle yazdığımız kitapta bu konuyu dile getirmiştik.

XIX. y. yılda serbest üretim ve serbest ticaret başlamış, büyük sanayiinin gerçekleşmesi için anonim ortaklıklar kurulmuştur. Bu ortaklıklardaki patron-işçi ilişkileri sosyal adalet düşüncesini doğurdu.

Yine bu yüzyılda devletler, Avrupa'nın durumunu yeni temellere göre düzenleme gereğini duydular ki bu, 1815 Viyana kongresi ile gerçekleşti. Napolyon'un XIX. yıl başında meydana getirdiği geopolitik alabora yatıştı. Yine bu 1815 kongresinde kişinin doğal hakları incelenerek toplumun nasıl bir düzenle yönetilmesi gerektiği saptandı.

Bu konuda Monteskiyo'nun (Montesquieu: 1689-1755) "Acem Mektupları", "Roma imparatorluğunun yükselişi ve düşüşü", "Kanunların ruhu" adlı eserleri, Volter'in (Voltaire: 1694-1778) "Sezarın ölümü", "Muhammet", "XII. Şarl'ın tarihi", "XIV. Lui çağı", "Felsefi mektuplar" adlı eserleri, yine Fransız yazarlarından Jan Jak Ruso'nun (J.J. Rousseau 1712-1778) "Toplum sözleşmesi", "emil veya eğitim", "Yeni Eloiz", "İtirafnam" gibi eserleri çok etki yarattı. Bu ünlü düşünür ve yazarlar "aydınlanma devri" denen çağın usta yaratıcılarıdır J.J. Ruso, (Toplum sözleşmesi) adlı eserinde, toplumla yöneticiler arasında içerik (zımnı) bir anlaşma olduğunu, hükümdar, güveni, düzeni gerçekleştiremezse bu anlaşmanın bozulmuş sayılabileceğini ileri sürerek "Tarihi hukuk teorisi"ni yani, hükümdarın Tanrı tarafından yollandığı anlayışını kökünden sarsıyordu.

Monteskiyo, "Roma imparatorluğunun yükselişi ve düşüşü" adlı eserinde Romayı örnek alarak bir imparatorluğun ya da toplumun nasıl yücelip nasıl çöktüğünün nedenlerini açıklamış, özellikle "Kanunların ruhu" adlı eserinde ilk kez, yönetimde güçlerin ayrımı prensibini yani, yasama, yargı, ve yürütme güçlerinin ayrı kuruluşların ellerinde olması gereğini savunmuştur.

Avrupadaki bu köklü gelişme Osmanlı İmparatorluğunu gerektiğince uyarmadı ama, Osmanlı uyuşu toplumları ve ulusları, özellikle Balkan Yarımadası'ndakileri çok etkiledi ve uyardı. Bunda bizdeki eğitim eksikliğinin büyük rolü vardı kuşkusuz. Bu duruma, biraz aşağıda kısaca değineceğim.

Ayrıca, Avrupada politikacıları, ilerde kendi yararlarına kullanmak için bu Osmanlı uyruklarının dil, tarih ve kültürlerini inceleyerek, milli duygularını kamçılıyarak bağımsızlıklarını elde etmeye kışkırtıyorlardı. Bu durum ise zaman zaman başgösteren iç ayaklanmalara yol açıyordu. Öte yandan Türkiye, Hindistan yolu üzerinde bulunduğundan, Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası bulunan Arap memleketlerinde çıkan petrolün önem kazanmasından dolayı onların dış kışkırtmalara hedef oluşları, Osmanlı devletinin durumunu gittikçe ağırlaştırıyordu.

Balkanlara gelince: 1. Cihan savaşından önce Çekoslovakya, Romanya, Arnavutluk ve bugünkü Yugoslavya gibi Balkan devletlerinin

çoğu, ortada yoktu. Bulgaristan, bağımsızlığına 1908'de kavuşmuş, Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmıştı. Yugoslavya bugün Sırbistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Karadağ ve Makedonya eyaletlerinden oluşan federe bir devlettir. Eskiden, bugünkü Yugoslavyanın bir parçasında Osmanlılara bağlı bir Sırbistan vardı.

1814'de "Etniki eterya: milli dernek" adı ile bir dernek kurmuş olan Yunanistan Rusya'nın sürekli yardımlarıyla 1829 yılında sadece Mora Yarımadası'nda elli bin km². bir bölgede bağımsızlığa kavuştu (Yunanistan'ın bugünkü alanı: 131957 km²). Öteki yerler ve Selanik bölgesi (Batı Trakya) adı ile Osmanlılarda idi. Yunanlılar buraları, 1. Cihan savaşından sonra İtilaf devletlerinin yardımları ile alabildiler. Onlar bununla da yetinmeyerek, kurtuluş savaşımızdan az önce (Mavri mira: kara baht) cemiyeti kurup Ege bölgesini alma çabasına giriştiler. Ermeniler, "Taşnak", "Hınçak" ve "Goybon" ihtilal komiteleri kurup İmparatorluğun doğu bölgelerini ele geçirmek istiyorlardı.

Bir parçası bağımsız duruma gelmiş bulunan Macaristan, 1871'de Alman birliğinin kurulması üzerine, 1872 yılında Avusturya ile birleşip yamalı bohça halinde "Avusturya-Macaristan İmparatorluğu"nu oluşturdu. Bu yeni İmparatorlukta ne ırk, ne dil, ne de mezhep aynı idi. Lehistan'ın yani Polonya'nın (Podolya Eyaleti) 1699 Karlofça Barışı'na dek Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası halinde bulunuyordu.

İtalya birliği 1870 yılında kuruldu. 1854 Kırım Savaşı'na katıldığında bir sürü küçük kırıllıklar halinde idi. Balkanlardakiler, orta ve güney Avrupa devletleri ortaya çıkmadan önce, Avrupada söz sahibi bağımsız devlet olarak İngiltere Fransa ve Rusya vardı. XIX. y. yıl sonlarında bunlara İtalya ve Almanya katıldı.

Yeni kurulan Alman İmparatorluğu, Avrupa politikasında ve ekonomisinde çok hızlı bir gelişme gösterdi. Buhar gücünün mekaniğe uygulanmasından sonra gelişen makine sanayii yerini, ağır sanayi bıraktı. Ağır sanayi ise daha önce de dediğimiz gibi çok hammaddeye ve geniş satış pazarına ihtiyaç gösterir. İşte bu iki önemli konuyu halletmek için harekete geçen Almanya, gözlerini sömürgecilığe dikti. Esasen I. Dünya savaşının gerçek nedeni, politik olmakta çok sosyo-ekonomiktir. Yani hammadde elde etmek ve bunu işledikten sonra elde edilen işlenmiş malı sürececek pazarlar bulma çabası ve yarışdır.

Avrupanın büyük sömürgeci devletleri bu işe XVI. y.yıl başlarında başladılar. Almanya onlardan üçyüz yıla yakın bir süre geç kalmış olmasına rağmen bu alanda da şaşılacak bir başarı elde etti. Batı Afrikada (Togo),

(Kameron), (Alman güneybatı Afrikası), (Alman doğu Afrikası), Pasifik Okyanus'unda (Bismark takım adaları) Yeni Gine'nin bir parçası, (Marşal), (Mariyan), (Karolina) ve (Parlav) adaları gibi toplam alanı 2.000.000 km². den çok bir sömürge ele geçirdi ki 1. Cihan savaşında yenilince bu sömürgeleri, İngiltere, Fransa ve Belçika arasında paylaşıldı.

1. Cihan savaşından önce Almanya gözlerini Asya'ya dikti. Osmanlı İmparatorluğunda imtiyazlar elde ederek ve Anadolu-Bağdat Demiryolunu yaparak Basra körfezine inip Hirdistana giden yolu kontrolü altına almayı planladı. O zamanlar yeni kurulmuş olan bu imparatorluk, dünya politikasında birlikte hareket edeceği bir yardımcı aradı. Bir ara, Almanya-Avusturya-Rusya üçlü ortaklığı gerçekleşir gibi oldu ise de 1878 Berlin Kongresi'nde Bismark'ın Rusya'ya karşı ikiyüzlü davranışı bu birliğin gelişmesine engel oldu.

1883 yılında Almanya ve Avusturya-Macaristan ikilisine, birliğini yeni tamamlamış olan İtalya'da katılıp 1. Cihan savaşında kader birliği eden üçlü ittifak ortaya çıkmış oldu. Bu üçlü ittifaka karşı politik bir denge kurmak ve kendi çıkarlarını korumak amacı ile 1899'da Rusya ve Fransa arasında anlaşma yapıldı. Bir süre sonra buna İngiltere de katılarak üçlü ittifak devletleri doğdu.

Prusya ile, Osmanlılarla ve Orta Asyadaki Türk hanlıkları ile giriştiği savaşlarda mali sıkıntıya düşen Rusya, 1.530.000 km². alanı olan Alaska'yı, 7.200.000 dolara Amerikaya sattı. Ayrıca 1904-1905 savaşında Japonyaya yenilmesi Rusyanın içinde iç depremlere, karışıklıklara yol açtı.

Burada küçük bir parantez açarak Rusya ve doğu türklere ilişkilerine kısaca değinmek istiyorum:

Rusya, "Moskova kniyezliği" adı altında küçük bir kara devleti iken, XIII. yüzyılın ilk yarısı sonlarında Baltık Denizi kıyılarını ele geçirip kara devleti olmaktan kurtuldu.

Rusya, Asyadaki Türk devletlerinin özgürlüklerine son verdi; oysaki daha 1711 Prut savaşında, Büyük Petro'nun karısı Katerina, Türk orduları başkomutanı Baltacı Mehmet Paşanın ayaklarına kapanarak kocasının ordusunu zor durumdan kurtarabilmişti.

Rus Çarı Petro, memleketine parlak bir gelecek hazırlamak için şöyle bir plan çizmişti:

1. Batıdan Baltık Denizi'ne çıkmak, Polonya üzerinden Avrupa içerilerine sarmak,

2. Kara Deniz ve Boğazlar yoluyla Akdeniz'e çıkmak, Osmanlı İmparatorluğunu ortadan kaldırmak,

3. Ural Dağları üzerinden ve Hazar Denizi güneyinden Asya içlerine, Orta Asyaya yayılmak.

Rusya bu plana göre işe, Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olan Kırım Hanlığını, Osmanlılardan ayırmakla başlayıp 1788'de Kırım'ı ülkesine katmış 1810'de Osmanlılardan Gürcistan'ı 1830'larda Dağıstan'ı elde etmişti. Kazakistan ilhakına 1822'lerde başlayıp 1854'de tamamlamış, 1864-1881 arasında Doğu Türkistan'ın (Uygur ili) bir parçasını ele geçirmiş, batı Türkistan'a 1864'de girmiş, yine bu yılda Taşkent'i, Çimkent'i, 1868'de Buhara'yı, 1870'de Semerkand'i, 1876'da Hokand'ı, 1878'de Hive'yi, 1884'de Merv'i almıştı.

Rusya bugün, Komünist rejimle yönetilmekte, bir çok cumhuriyetlerden oluşmuş bir federasyondur. Bu federasyonda beş de Türk cumhuriyeti vardır. Rusyanın yüzölçümü 22.402.200 km² dir. Bu rakam, dünyamızın yedide birine eşittir. 1985 sayımına göre nüfusu 276.290.000 dir.

Rus anayasası 1936'da kabul edildi.

Rusya 1867 yılında 1.518.800 km.² alanındaki Alaska yarımadasını 7.200.000 dolara Amerika'ya satmıştır. Bugün Amerikanın buradan elde ettiği, orman ürünleri, balık, maden ve turistik gelirin bir günlük geliri belki bu paradan daha çoktur.

M. Kemal Paşa, bir kısmını yaşadığı, bir kısmını da okuyarak öğrendiği bu olaylar ve gelişmeler karşısında Osmanlı İmparatorluğunun bir uçuruma yuvarlanmakta olduğunu gördü. O, çocukluğunun geçtiği Trakya'da Sırp, Bulgar ve Yunan komitacılarının, kendi milli birliklerini güçlendirmek ve bağımsızlığa kavuşmak için nasıl çalıştıklarını, bu kin dolu çabayı, yüzlerce yıllık efendileri Osmanlı İmparatorluğuna karşı sürdürdüklerini acı ibretler olarak izliyordu.

Öte yandan o, sekizyüz yıldır kendileri ile kader birliği yaptığımız, mallarını canlarını ve yurtlarını düşman saldırısından korumak için sıcak ve susuz çöllere ordular yolladığımız Arap dindaşlarımızın, İngiliz, Fransız ve Portekizlerle aleyhimizde işbirliği halinde oldukları acı gerçeğini de Suriye ve Lübnan cephelerinde görev aldığı sırada gözleriyle görmüştü.

Bu çöküşü ve yıkılışı durdurmanın, önlemenin çaresi, yolu ne idi? Osmanlı İmparatorluğu, Avrupanın beşyüz yıla yakın bir süredir geliştirdiği yenilik ve teknik ilerleme karşısında birşey yapmadımı?... Yaptı ama yapılanlar bölük pürçük şeylerdi, geniş kapsamlı ve köklü bir değişikliğe gidilememişti. Örneğin 1. Abdülhamit (saltanatı: 1774-1789), Avrupadan getirttiği uzmanlarla bir "mühendishane-i berri-i hümayun", bir de

“mühendishane-i bahri-i hümayun” açtı. Buralarda deniz ve kara askerlerine ve yeniçeri subaylarına batı tekniği öğretilenekti. Bu, bu alanda bile bir iş halletmeye yetmezdi. İlmiye örgütü, yönetim örgütü kökten bozuktu. Yurttaşın eğitilmesini devlet kendi görevi saymıyordu. Hal böyle iken Anadoludaki yöneticiler buralardaki tımarlı sipahi askerleri nasıl yetiştirilenekti, asıl çoğunluk onlarda idi askerlerde ne bilgi vardı ne disiplin.

İşin kötüye gittiğini anlayan III. Selim (saltanatı 1789-1807), bozukluğun nereden kaynaklandığını, nasıl giderileceğini anlamak için, devlet ileri gelenlerinden birer islahat lahiyası (raporu) istemişti. Kendisine onsekiz rapor sunuldu. O, bunların özetlerini yaptırdı, yöneticilere okuttu. Bundan sonra yapılan toplantılarda: 1 - Vergi islahatı, 2 - Askeri islahat, 3- Adli islahat, 4- Rüşvet almanın ve zulmün şiddetle men edilmesi gibi kararlar alındı.

Matbaa, III. Ahmet zamanında 1727’lerde ve Avrupada kullanılışından 300 yıl sonra ülkeye girebildi. 1773’lerde Baron dö Tot’un himmetiyle mühendishanenin ilk nüvesi olan matematik okulu açılmışsa da asıl okul 1825’de II. Mahmut tarafından gerçekleştirildi. Bu değerli hükümdar 1826’da yeniçerileri kaldırarak düzenli ve halktan asker almaya dayanan bir ordu kurdu, 1837’de ilk Maliye Bakanını atadı, 1839’da oğlu Abdülmecit zamanında, yönetimi toptan düzenleme demek olan tanzimat ilan edildi.

Görüldüğü gibi, Osmanlı sultanlarından bazıları, bozuklukların nede-nini araştırmış hatta bunların giderilmesi için bazı tedbirlere başvurmuşlardır. Ama devrim denebilecek ciddi düzeltmelere girişmiş bulunan II. Sultan Mahmut bile büyük dertlere köklü bir çare getirememiştir.

Müsbet düşünceli, akılcı, gerçekçi güçlü bir irade ve sağduyuya sahip bir kişi olan Atatürk, yurdun ihtiyaçlarını ve milletin yeteneklerini iyi biliyor, köklü ve sonuca götürececek planlar hazırlıyordu. O, teori adamı değil aksiyon adamı idi. Yararlı ve pratik gördüğü yenilikleri hemen uygulamaya geçirdi.

O, bu yenilikleri uzmanları çevresinde topladığı günlerce ve sabahlara dek süren sohbet sofralarında kararlaştırıyordu.

Atatürk inanıyordu ki dünya artık eski dünya değildi. Avrupada, Amerikada ve dünyanın öteki bölgelerinde yeni yeni devletler ortaya çıkmış, politik güç dengesi alt üst olmuştu. Ağır sanayiın yarattığı hammadde, pazar, işveren, işçi ilişkileri gibi bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar, eski yıpranmış yasalarla ve teokratik kurullarla çözümlenemezdi. Dünya yüzünde örnek alınacak bir müslüman devlet de yoktu. Esasen I.

Cihan savaşının sonunda yeryüzünde bağımsız ve özgür iki müslüman devlet vardı: Osmanlı devleti ve İran şahlığı. İran hiçbir zaman hiçbir yönden örnek alınacak durumda değildir. O halde Atatürk yeni Türkiye için örneği kendisi bulacaktı. İşte Atatürk devrimlerinin esprisi, onun bu gerçeği iyi kavramasında, köklü uygulamalara geçebilmesindedir. O, ülkenin silkinip gelişmesinin ilk şartı olarak halkın okutulup eğitilmesini görüyordu. Bunun için, pratik ve deneyden geçmiş bir batı eğitim sistemini, okuyup yazması kolay, Türk fonetiğine uygun bir alfabe ile işe girişmek gerektiğine inanmış ve hemen uygulamaya geçmiştir. Okuyup yazmayı kolaylaştırıp yaygınlaştırma çabalarına Enver Paşa ve başkaları da girişmiş fakat sonuç alamamışlardı. Eğer yeni harflerin öğretilmesinde ilk uygulamadaki heyecan iyi sürdürülebilseydi biraz da maddi durum yeterli olsaydı beş on yıl içinde gece ve gündüz okulları ile yürütülen bu girişim, yüzde yüze yakın bir sonuca vardırılabilirdi.

Bu hızlı eğitim seferberliğini, gençliğin ve gelecek kuşakların eski kültür ile ilişkilerinin kesileceğini söyleyerek engel olmak, baltalamak isteyenler vardı. Oysa ki bu işe girişildiğinde ülkede okur yazar oranı yüzde beşi geçmemekte idi. Bu orandaki okur yazarlar eski kültürden yararlanmıştı da gelecek kuşaklarını yararlanacaktı? Ama Atatürk hesabını yaptırmıştı. Matbaanın gelişinden yani 1727'lerden yeni harflerin kabul edildiği 1928'e kadar geçen 200 yıl içinde basılan eser toplamı 30.000'i bile bulmamıştı. Bunun da ancak beş altı bini önemli idi, onların da yeni harflere çevrilmesi işten bile değildi, çünkü bugün yıllık eser baskısı 20.000'in üstündedir.

Atatürk, bu yazı seferberliğinden sonra eğitimin tek elden, Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünde yapılması (tevhid-i tedrisat) ilkesini ve modern eğitim sistemini getirdi. Çünkü evkaf, mahalle ve devlet okulları ve Avrupa'da okuyup gelenler ayrı düşünce yapısına sahip oluyorlardı. Kadını ve erkeği ile her Türk, devletin açacağı okullarda okumalı, bilgi, sanat ve teknik öğrenmeli idi. Bu, yurt korunması için, toplumun gelişmesi için, ekonomik bağımsızlık için zorunlu ve gerekli idi.

Atatürk'ün, yurt ve ulusun mutlu geleceği için planladığı devrimlerin ikinci basamağında, ülkenin yönetim rejimi ve ekonomik düzeni geliyordu. Avrupada, ağır sanayi ve onun getirdiği türlü sorunların çözülmesi ile, gittikçe sosyal bir karakter alan hürriyet rejimleri ve liberal ekonomi düzeni, doğuda ise kominist rejim vardı ki bu sonuncusunda sosyal adalet, hürriyet bahasına gerçekleştirilmek isteniyordu. O rejimde kişi yok devlet vardı. Atatürk ise kişinin hakkı kişiye, devletin payı devlete dedi. Ona göre ne kişiyi yutan, robot haline getiren devlet, ne de devleti sömüren kişi olmalı idi. O

halde, kendimize özgü bir devletçilik ilkesini temel almalı idik. Böylece de onun amacı ne sağ ne sol, doğru yol oldu. Biz o sırada liberal ekonomi ile kalkınamazdık, çünkü birikmiş sermayemiz, kişilerde atılım (Teşebbüs) gücü, deneyi ve teknik bilgi yoktu. Ana sanayii devlet kurmalı ve böylece çalışanın sömürülmesini önlemeli idi. Bu görüş sosyal idi sosyalist değildi. Çünkü özel mülkiyet tanınmakta ve üretim araçları devlet elinde toplanmakta idi. Atatürk devletçiliğinde devlet, sadece zâbıta ve adalet devleti olmakla yetinmiyerek ekonomik hayata katılmaktadır. Türkiye'nin başlıca endüstrileri bu devletçiliğin ürünüdür. Şu varki, devlet işletmeciliğindeki tecrübesizliğimiz yüzünden bürokrasiye kapılınmış, üretim pahalıya mal edilmiş ve işletmeciliğin bu kusurları devletçilik ilkesine yüklenmiştir. Bu suçlama yanlıştır.

Türkiye'nin en önemli konularından biri de Laiklik yani dinle devlet işlerinin ayrılmasıdır. Laikliğin kabulü cumhuriyet rejiminin doğal bir sonucudur. Cumhuriyet rejimi ile şeriat kuralları bir arada yürüyemezdi. Çünkü cumhuriyet rejiminde yasaları millet meclisleri yapar. Şeriat düzeninde fetvalar ve padişah fermanları kanun yerine geçer. Esasen Osmanlı devletinin son devirlerinde meşrutiyet rejimi ile gelen millet meclisi yasama erkini büyük ölçüde eline almış ve böylece, demokratik rejime doğru çok ileri bir adım atılmış bulunuyordu. Öte yandan, laiklik kabul edilmeseydi, yüz yüzelli yıl önce içtihat kapısının kapandığı söylendiğine göre, yeni çıkan çok çapraşık hukuki problemler nasıl çözülecekti? Bir taraftan da türbeler, tekkeler ve medreseler, evkaf idarelerinde din sömürüleri öylesine çapraşık bir hal almıştıki dinin temiz ve gerçek özelliği gölgelenmişti. Halkın din sömürücülerinin elinden kurtarılması için onun, vicdanı ile başbaşa bırakılması gerekli idi. Laiklikte kimse kimsenin inancına ve ibadetine karışmamaktadır; ancak din ve mezhep propagandası yapmak yasaktır, çünkü bu, başkalarının dini duygularına baskı yapmak olur. Tekkelerin, zaviyelerin ve türbelerin kapatılmasının nedeni de bu idi. Bunlar halkı, bir lokma ve bir hırka ile yetinmeye yani miskinliğe sürüklüyorlardı. Her tarikat şeyhi, kendi bağlı olduğu tarikatın asıl tarikat ve din olduğunu söylüyor böylece de müslüman halkın, inanç yönünden bölünmesine yol açıyordu. Zamanın iktidar sahipleri de muayyen tarikatlara dayanmak suretiyle siyasî etki kazanmaya çalışıyorlardı.

Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden biri de kadın haklarıdır. Kadın hakları devrimini sadece tek kadınla evlenme ve miras eşitliği olarak ele almak, bu devrimin esprisini anlamamak olur. Bu, yüzyıllarca toplum dışı bırakılmış hatta bir mal gibi sayılmış nüfusun yarısının, yeniden

topluma alınması, onların fonksiyonları, sosyal yaşantıya katkıları bakımlarından bir nevi güçlü bir elektrik santralının devreye girmesi gibidir. Kadına erkekle eşit hak tanımayan toplumlar, geri kalmış toplumlardır.

Kadının toplumdaki rolü, bir bakıma erkeğinkinden daha önemlidir. Çünkü onların doğurduğu nüfusla toplum meydana gelir. Bu nedenle tahsilli, kültürlü, sağlıklı ve bilgili olmayan kadının yetiştirdiği çocuklardan oluşan toplum sakat bir toplumdur. O halde kadına hak ettiği değer verilmeli, sağlıklı, tahsilli ve bilgili yetişmelerini sağlamalı, kişiliğine, benliğine kavuşmalı, geleceğinden güvenli olmalı. Medeni nikah, kadına maddi ve manevi güven vermiştir; Çünkü artık koca, canı istediği zaman ona, boş oldun evimden çık git diyemez. Evlenme de yaş sınırlarını belirlemekle, doktor muayenesini şart koşmakla, aile sağlığı geniş ölçüde güven altına alınmıştır.

Takvimin değiştirilmesi, saat, ölçü, tartı, paralarda desimal sistemin, uzunluk ölçülerinde metrik sistemin kabulü de, sırf Avrupa toplumlarına benzemek için değildi. Bu işlerde birliğe yönelen dünya devletleri arasında yerimizi almaktı. Geleneklerine bağlı Anglosakson toplulukları bile, bu yeni gelişmeye sırt çevirememiş bunları birer birer kabul etme yoluna girmiştir; parada, ısı ölçümünde desimal sisteme geçme gibi. Atatürk devrimleri bir bütündür. Birbirine bağlı olarak tümleşirler ve hiç bir yerden örnek alınmamıştır. Yüzyıllarca geri kalmış büyük bir ulusu dünya milletleri arasında bilgili, güçlü ve itibarlı bir duruma getirmek amacını güder ve geleceğe dönüktür. Bugün bütün dünya milletleri, sınırları aşan ortak kurumlar demeti içinde ortak temellere dayanan dünya uygarlığına doğru gidiyor. Çağımız bir endüstri, iş, tecim ve ekonomi çağıdır. Teknoloji üstünlüğü savaş araçlarında da yarış halinde bulunduğundan, bu alanda güçlü olan yetersizi eziyor ve yutuyor. Bağımsız bir devlet olarak yaşayabilmek için bu ortak uygarlığa girmek, kaçınılmaz bir zorunluktan ki buna batılılaşma diyoruz.

Batılılaşma genel anlamda uygarlığı ifade eder. Uygarlık ise coğrafi bir bölgenin değil, bütün insanlığın ortak malı olan akılcı, hürriyetçi bir hayat görüşüne yönelmektir. Bu görüşü oluşturmakla, bizim de içinde katkımız bulunan islam uygarlığının da payı vardır. bu niteliğinden dolayı batılılaşma, sanıldığı gibi bir yabancılaşıma değil, tersine, kendimize geliştirebiliriz, uygarlığa giriştir.

Buraya kadar söylediklerimizi bir kaç cümlede özetleyecek olursak Atatürk devrimlerinin amacı ve esprisi, bunların bir kül halinde, bugün

dünya yüzündeki hiçbir toplumun, dışında kalamıyacağı ortak dünya uygarlığına sarsıntısız geçmemizi sağlayacak ortamı hazırlamak için kendimize özgü bir ölçü ve tutum içerisinde hazırlanmış olmasıdır.

Yüce Atanın gerçekleştirdiği bu devrimler, bugün sayıları elliye yaklaşan müslüman devletlerin özgürlüğe kavuşmalarını hazırlamış, onlara yol göstermiş ve örnek olmuştur. Ama üzümlere söyleyeyim ki biz onlar kadar sağduyulu olmadık, kişisel çıkarlara yönelik kısıp partizanca düşünce ve davranışlarla Atanın gösterdiği amaçtan sapıp yolumuzu şaşırtdık. İnşallah 12 Eylül 1980'de başlayan yeni yönetim, bu kör döğüşünü, bir daha Atatürk'ün çizdiği uygarlığa giden doğru yoldan sapılamayacak biçimde düzene kor, en az Avrupa devletleri kadar hakkımız olan dünya uygarlığından nasibimizi alırız.

Yazıma burada son verirken büyük ve eşsiz Ata'ya binlerce minnetle rahmet dilerim.